

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра психології та
соціальної роботи

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

**«ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ІГРАШОК ДЛЯ
ОПТИМАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ»**

Виконала:

студентка групи ПС-22
Підлісна Ірина Миколаївна

Перевірив:

к. психол. наук., доцент
Гірняк А.Н.

Тернопіль-2017

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ	
РАНЬОГО ВІКУ.....	5
1.1.Психічний розвиток дітей раннього віку.....	5
1.2.Предметно-маніпулятивна діяльність як провідний вид діяльності	
раннього віку.....	6
Висновки до розділу 1.....	9
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ІГРАШОК НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ	
РАНЬОГО ВІКУ.....	11
2.1. Роль іграшки у розвитку дитини.....	11
2.2. Види іграшок.....	13
2.3. Вимоги , критерії та правила добору іграшок.....	18
Висновки до розділу 2.....	21
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОМІНУЮЧОГО	
ПІЗНАВАЛЬНОГО ЧИ ІГРОВОГО МОТИВУ ДИТИНИ.....	22
3.1. Аналіз і інтерпретація дослідження.....	22
3.2. Психолого-педагогічні рекомендації батькам щодо вибору	
іграшок.....	23
Висновки до розділу 3.....	26
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	29
ДОДАТКИ.....	31

ВСТУП

Актуальність дослідження. Іграшка – це незмінний супутник будь-якої дитини, починаючи з перших днів життя. Причому роль іграшок в розвитку дитини не обмежується лише забавою і радістю. Адже іграшка – це хороший вихователь, який покликаний підготувати дитину до майбутнього життя, а також допоміжний засіб для його психічного розвитку. Тому необхідність правильного підбору іграшок, так само як і їх роль у житті маленького чоловічка, переоцінити складно.

Головним засобом у грі дитини є іграшка. Вона відповідає потребі дитини в активній діяльності, у різних рухах, допомагає здійснити свій задум, увійти у роль, робить її дії реальними.

Отже, відбувається безпосередній розвиток, який проявляється у всіх психічних процесах: уявою, мисленні, увазі, сприйнятті й пам'яті, бо всі отримані дитиною образи згодом відтворюються у житті при дії з іграшкою, предметом та у іграх з товаришем.

Вивченням проблеми психологічних особливостей вибору іграшок для оптимального розвитку дітей раннього віку, займалося чимало педагогів і психологів.

Так, дослідження Коссаковської Е.А. з питань гри й іграшки, засновані на вивченні досвіду організації ігрової діяльності дітей, показали, що у створенні та відборі іграшок обов'язково повинні враховуватися вікові закономірності психічного розвитку раннього періоду.

Відомий психолог Урунтаєва Г.А. говорила, що завдання дорослих полягає у тому, щоб навчити дітей діяти іграшкою. Менджерицька Д.В., відомий педагог у сфері вивчення іграшки, вважала, що іграшка допомагає вихованню в дітей інтересу до праці, сприяє формуванню допитливості.

Зараз, широко розглядається проблема неправильного вибору та використання іграшки.

Враховуючи актуальність зазначеної проблеми, її практичне значення для майбутньої професійної діяльності темою курсової роботи обрано:

«Психологічні особливості вибору іграшок для оптимального розвитку дітей раннього віку».

Об'єкт дослідження: психічний розвиток дитини раннього віку.

Предмет дослідження: іграшка як засіб для оптимального розвитку дитини раннього віку.

Гіпотеза дослідження. В дослідженні ми передбачали, що в розвитку дитини раннього віку переважає ігровий мотив.

Мета курсової роботи – дослідження психологічних особливостей вибору іграшок і їх вплив на розвиток дітей.

Відповідно до висунутої теми та гіпотези визначені наступні **завдання дослідження:**

1. Охарактеризувати особливості психічного розвитку дітей раннього віку.
2. Описати сутність предметно-маніпулятивної діяльності.
3. Визначити види й призначення іграшок, сучасні критерії їх оцінки.
4. Розробити психолого-педагогічні рекомендації щодо вибору іграшок для дітей раннього віку.

Для розв'язання накреслених завдань в курсовій роботі використовувалися такі методи дослідження: аналіз і синтез науково-теоретичної і психолого-педагогічної літератури.

РОЗДІЛ 1

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ

1.1. Психічний розвиток дітей раннього віку

Ранній дитячий вік охоплює період від одного до трьох років і є одним з ключових та важливих етапів у психічному розвитку дитини й її майбутнього в житті. Цей вік включає три фундаментальні життєві надбання особистості: прямоходіння, мовне спілкування і предметна діяльність.[13]

За допомогою прямоходіння дитина орієнтується у просторі, отримує можливість розширювати свої контакти зі світом, сприймає нову інформацію, що сприяє її подальшому розвитку. Через мовне спілкування з дорослими вона засвоює знання, у неї формуються необхідні вміння та навички. Паралельно з розвитком мовлення формується наочно-дійового мислення. Предметна діяльність пов'язана з безпосереднім розвиненням здібностей дитини, особливо його рухи частинами тіла, зокрема руками. Кожен з цих факторів необхідний, а всі вони, разом узяті, достатні для повноцінного психічного розвитку маленької людини, що розвивається.

Психічний розвиток визначається кількісними і якісними змінами у психіці дитини протягом онтогенезу і є процесом засвоєння дитиною суспільно-історичного досвіду людства. [19] Розрізняють біологічні і соціальні чинники психічного розвитку.

Новонароджений має передумови, які визначають його майбутній розвиток. Вони можуть бути спадковими. До них належать природні властивості організму, а саме – будова та робота мозку. Будову і функції організму дитина успадковує від своїх предків. [15]

Дитина народжується з набором найпростіших форм поведінки – безумовними рефlekсами. Вони необхідні не тільки щоб вижити, але й для подальшого психічного розвитку. На базі безумовних рефлексів дуже рано

починають вироблятися умовні рефлексі, які ведуть до розширення реакцій на зовнішні впливи. У процесі засвоєння громадського досвіду окремі рефлекторні механізми об'єднуються у складні системи – функціональні органи мозку. Кожна така система працює як єдине ціле, що складається з ланок і виконує певні функції: забезпечує мовний слух, музичний слух, логічне мислення та інші властиві людині психічні якості.[7]

Однак природні властивості дитини, не породжують психічні якості, а створюють лише передумови для їхнього розвитку, а їх формування також залежить від соціальних умов, а саме , матеріальне і соціальне середовище, виховання, навчання і активність особистості.

1.2.Предметно-маніпулятивна діяльність як провідний вид діяльності раннього віку.

У ранньому віці малюки активно вивчають, аналізують предмети: роз'єднують й з'єднують частинки, конструюють, відкривають, вкладають, нанизують, возять, координують свої дії, можуть використовувати елементарні знаряддя, побутові речі, зіставляти предмети за величиною, формою, кольором, добирати однакові та подібні, знаходити найпростіші способи дії, починають фантазувати та експериментувати в думках.

У цьому віці в дитини формується предметно-маніпулятивна діяльність, яка полягає у ознайомленні дитини з предметами, у засвоєнні нею суспільно-історичного досвіду, втіленого у способах використання певних предметів. Її відмінність від простого маніпулювання навколишніми предметами, характерного для дітей дитячого віку, полягає в тому, що дії дитини з речами починають підкорятися функціональному призначенню даних предметів.

Дорослий вчить дитину тому, як правильно використовувати ложку і чашку, як тримати в руці ручку, що потрібно робити з іграшками – возити машинки, заколисувати ляльку, дути в дудочку.

Півторарічний малюк з ложечкою, м'ячиком, книжкою, стільчиком діє зовсім інакше, ніж семи-восьмимісячна дитина – активність дитини більш старшого віку з цими предметами носить характер, відповідний їх загальнокультурному призначенню. Так, дитина навчається підносити чашку до губ, щоб попити, але йому набагато легше зробити це з порожньою або напівпорожньою чашкою, ніж з чашкою, повної молока. Дещо більшу свободу дій вона набуває, здійснюючи маніпуляції з іграшками.

До початку третього року життя предметно-маніпулятивна діяльність вже сформована, завдяки ознайомленню з предметами домашнього вжитку, якими дитина користувалася, при цьому самі предметні дії удосконалюються.

За словами Л. Виготського в цьому віці діти, перебувають у світі предметів і речей, у так званої незвичайної силової сфери. Кожен предмет викликає бажання у дитини доторкнутися до нього, взяти в руки або, навпаки, не торкатись його. Сходи манять дитину, щоб підніматись чи опускатись по них; двері – щоб їх зачиняти і відчиняти; дзвіночок – щоб дзвонити; коробка – щоб закрити і відкрити; м'яч чи кульку – щоб котити. Кожна річ наділена для дитини в цій ситуації афективною силою, яка притягує або відштовхує, і, відповідно, спонукає (спрямовує) її до активності.[9]

Однорічні та трьохрічні малюки, захоплюються новими предметами, не можуть від них відволіктись. Занурені у предметну дію, вони не бачить, що за предметом завжди стоїть дорослий, що створює предмети певного призначення, оволодіває способами їх використання. Малюки не можуть самостійно розпізнати функції предметів, оскільки їхні фізичні властивості прямо не вказують, як їх потрібно використовувати. Тільки дорослий може підказати правильний спосіб використання предметів. У цьому полягають розбіжності соціальної ситуації розвитку в ранньому дитинстві.

Дитина виконує індивідуальну дію за заданим взірцем дорослого, в інший спосіб вона не зможе досягти правильного результату. Тому

провідною для неї стає предметна діяльність, а ситуативно-ділове спілкування – засобом її здійснення.[8] Предметна діяльність спрямована на оволодіння дитиною призначенням предметів, уміння діяти з ними в залежності до закладених у них функцій.

Д. Ельконіна вважала, що основними напрямками розвитку предметної дії дитини є:

- перехід від спільного виконання з дорослим і до самостійного виконання. Результатом цього є виділення дорослого як взірця дії, з яким малюк починає себе порівнювати;
- розвиток засобів і способів орієнтації дитини під час виконання предметної дії.

Це є основою для оволодіння специфічними способами використання предмета, перенесення дії з одного предмета на інший, з однієї ситуації на іншу, а в загальному до суми дії і утворення ігрової дії.

Внаслідок цього соціальна ситуація розвитку розпадається, тоді появляється предметне ставлення до реальності, за якої дитина не лише дізнається про призначення, а й про функції предметів, а також з'являється власна дія, усвідомлене «Я сам».

З раннього віку у дитини починають утворюватись свідомо контрольовані довільні дії. Вони спостерігаються в малюванні, ліпленні та в інших видах творчої діяльності. Ці дії називаються довільними тому, що вони виникають внаслідок внутрішнього задуму, який керує діями дитини, а не під впливом зовнішніх імпульсів у формі реакції на них.

Довільні дії – це усвідомленні дії, у дітей раннього віку, проте вони можуть бути мінливими. На початку їх виконання з конкретною метою, дитина може досить скоро відволіктися, а потім забуває про неї під впливом випадкових зовнішніх чинників.[6]

В ранньому віці особливе значення отримує розвиток символічної гри. Для розвивання такої гри важлива наявність символічних дій. Коли, наприклад, лялька укладається в паперову коробку замість ліжка.

В цей період життя з'являються перші спроби до залучення образотворчого мистецтва у вигляді малювання на папері. Спочатку діти малюють каракулі, які можуть символізувати все що завгодно: зайчика, котика, собачку чи людину, будь-який інший знайомий дитині об'єкт та предмет. На третьому році життя малюнки дітей виявляють уже більше схожості з зображуваним об'єктом.[14]

На другому році життя дитина віддображає дії дорослих з предметами, у нього виникають предметні ігри-наслідування. Вони представляють собою перші кроки до оволодіння норм і форм поведінки дорослого, а потім – до формування у дитини певних індивідуальних рис .[4]

Згодом з'являється сюжетно-рольова гра, виникнення якої пов'язане з рядом умов.

По-перше, в дитини до цього часу повинен бути високий рівень розвитку символічної функції, вона повинна навчитись користуватись предметами відповідно до їх прямого призначення та використовувати у відповідності із задумом гри.

По-друге, в дитини повинна виникнути потреба копіювати дії дорослих.

По-третє, їй необхідно навчитись взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими в грі.

У сюжетно-рольовій грі дитина копіює способи поведінки людей з предметами, манери спілкування людей один з одним в різних соціальних ситуаціях. Через це дитина краще засвоює предметні дії, норми спілкування, а також рольову поведінку, адже сюжетно-рольова гра з функціональної точки зору розглядається як підготовка дітей до участі в суспільному житті в різних соціальних ролях.

Висновки до першого розділу

1. Отже, ранній період психічного розвитку триває від одного до трьох років. За цей період часу дитина вчиться ходити, говорити та

маніпулювати предмета. Важливу роль при цьому відіграє мати і батько, які всьому навчають її і ознайомлюють зі світом. Також вже добре функціонують психічні процеси, зокрема пам'ять, наочно-дійове мислення та увага.

2. Провідною діяльністю під час розвитку дитини в ранньому віці є предметно-маніпулятивна діяльність. А в процесі такої активності, опираючись на ситуативно-ділове спілкування, дитина під керівництвом доросло оволодіває вмінням і навичкам діяти з предметами відповідно до їх функціонального призначення, підключаючи при цьому розумові здібності, що сприяє подальшому прогресу дитячих досягнень.

РОЗДІЛ 2

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ІГРАШОК НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

2.1. Роль іграшки у розвитку дитини.

Призначення іграшок перебуває у відповідності до провідної діяльності вікового періоду, що визначає властивості психічного розвитку. У першій половині перших років життя провідною діяльністю є безпосередньо-емоційне спілкування немовляти з дорослими, також маніпулювання з предметами, іграшками.

З шести місяців до трьох років виникає ситуація "дитина - предмет - дорослий". Головне і заключне значення в онтогенезі дитини в ранньому віці має зміна форм спілкування дитини з дорослими, що має зв'язок із входженням до світу сталих предметів, іграшок та з оволодінням предметної-маніпулятивної діяльності. [16]

Від першого дня життя мати розпочинає ознайомлення немовля з новим для нього світом. Адже саме в мамі постає обов'язок познайомити дитинча з його першими іграшками – підвісками, брязкальцями та іншими.

Спершу дитину ознайомлюють із брязкальцем через їхні яскраві кольори, що й привертає увагу в першу чергу, а також через те, що в цей період формуються слухові реакції. Брязкальце підтримує мимовільну увагу малюків. Крім того, в ході гри, коли батьки беруть в руки брязкальце, то вона ще більше привертає увагу і стає більш привабливим для сприймання малюків.

До п'ятого місяця життя у немовлят закінчується формуватись зорово-рухова координація і вони вже з більшим інтересом беруть брязкальце, починають трусити ним і вслухатись у звуки, які воно видає. В результаті цього процесу виникає основа для виявлення причинно-наслідкових зв'язків. Після шести місяців в малюків формується нове досягнення – вони можуть впевнено сидіти. З цього періоду дітям можна пропонувати розвиваючі

іграшки, в тому числі: м'ячики, гумові іграшки, коробочки і стаканчики, кубики, пірамідки та інші. Головне в цей період – забезпечення чистоти всіх іграшок, так як для цього віку характерно такий спосіб пізнання світу, як «проба на зубок».

Від одного року до трьох діти вже активно ходять, що дає їм деяку незалежність і самостійність. Тому вони все інтенсивніше проявляють інтерес не тільки до різних дитячих іграшок, але й до предметів дорослих. У цьому віці не слід провокувати малюка, прибираючи як можна далі небезпечні для нього предмети, а також цінні папери, документи, побутову хімію, посуд та інші. З цього ж часу дітей пора привчати до порядку.[2]

Повноцінно освідомлювати призначення всіх тих предметів, які їх оточують, діти починають тільки до трьох років. За допомогою дитячих іграшок малюки розуміють, що лопатка потрібна для копання, а стілець – для сидіння на ньому. Тому в такому віці особливо важливо правильно підібрати іграшку. Слід пам'ятати, що з настанням трирічного віку діти починають гратись у розвиваючі настільні ігри.

Іграшка для дитини – це засіб пізнання світу й навіть в деякій мірі частина цього світу, а гра – спосіб його пізнання. У маленької дитини сформоване мислення, яке називається наочно - дійове. Тобто, маніпулюючи доступними її речами(іграшками), малюк пізнає світ, мислить, розвивається.

Поряд з цим, від того що саме йому запропоновано, залежить, як і у якому напрямі розвиватиметься його мислення. Надалі, приблизно після півтора року, починає виявляти перевагу наочно-образне мислення. У цей час дитині потрібно поринути у світ образів, у різних формах – дитячі книжечки, малюнки, конструктори, сюжетні ігри тощо. Їх також повинні дати дитині зацікавлені у її розвитку особи. Самостійно дитина ще замала, щоб чітко оголошувати про свої потреби.

Щоб сформувати різні види діяльності, сенсорні процеси і безкомпромісність дій, для психічного й фізичного розвитку необхідні іграшки, які створюватимуть умови для стабільного стимулу дитячої

активності. Такі іграшки, що призначені для кожного періоду раннього дитинства, мають трохи випереджати за своїми функціональними можливостями вже наявний рівень розвитку дитини, тобто вести його через труднощі освоєння іграшки.

Уява в ранньому віці працює, передусім, на відтворення того, що пропонується в описі чи на малюнку. Уява працює більше як механізм, ніж як активна діяльність. У межах своїх дій з іграшками дитина в ранньому віці зазвичай відтворює дії й ситуації запозичені від дорослого, а не на ґрунті власного задуму.

Наприкінці раннього віку дитина прагне складати власні казки, розповіді, діючи з предметами, обігруючи одразу ці історії. Виникнення уяви має значення для розумового розвитку.

Іграшка – духовний образ ідеального життя, ідеального світу, це архетип поглядів на добро, справжнього чи уявного. З її допомогою відбувається розмежування добра і зла.

Іграшка виконує і психотерапевтичну функцію – допомагає справлятися дитині з власними бажаннями, страхами. Наприклад, страх темряви можна перемогти за допомогою іграшкового меча чи супергероя-рятівника.

Важливе значення іграшка має у психічному розвитку дитини, завдяки їй можуть розвиватись психічні та фізичні процеси. Дитяча іграшка має й психологічний вплив на дітей, адже у дитинстві більшість має свої улюбленців, друзів у вигляді іграшки, їх присутність заспокоює або ж навпаки їхня відсутність тривожить дитину. [1]

2.2. Види іграшок.

Розмаїття іграшок і їхнє значення для людства на сьогоднішній день зумовило великій кількості класифікацій. Іграшки поділяють: за тематикою і видами ігор (Е.А.Аркін,Е.А.Флеріна); за обладнанням ігрового процесу та

ступем їхньої готовності (О.С. Макаренка); за віком дітей; за педагогічними принципами; історичними періодами, формами і конструкціями тощо. [12]

Частіше у сучасній літературі класифікація іграшок будується з урахуванням їх використання у різних видах ігор:

1. Сюжетні чи образні іграшки (ляльки, фігурки, і т.д.).

Іграшки цього виду багато чому визначають сюжет гри, у цьому їхнє основне призначення, тому й їх назва – сюжетні. Вони розвивають творчість, уточнюють і розширюють кругозір дитини, його соціальний досвід. У тому числі окреме місце посідає лялька – джерело різноманітних переживань малюка.

2. Технічні іграшки.

Вони вводять дітей у світ техніки, ознайомлюють із зовнішнім виглядом технічних предметів (машини, механізми, транспортні засоби), із наступними характерними їм діями. До них належать іграшкові фотоапарати, біноклі, підзорні труби, літальні моделі, калейдоскопи, дитячі швейні машини та багато інших. Також технічні іграшки діляться: технічно-сюжетні, (демонструють виробничі процеси чи закони фізики, хімії та інших наук); конструктори, будівельні набори, напівфабрикати для конструювання і технічного винахідництва.

3. Будівельні і конструктивні матеріали.

Розраховані на дитяче конструювання, технічне винахідництво. Вони являють собою комплекти деталей різних форм для споруд й будівель. Великі розвиваючі можливості мають конструктори нової генерації "LEGO".[10]

4. Дидактичні іграшки.

Це іграшки, створені для розвитку психічних процесів, які містять розвиваючі завдання, відповідного віку. Це може бути завдання на розвиток сприйняття, пам'яті, мислення. У тому числі багато народних іграшок: матрьошки, піраміди, кольорові кулі. До них належать також мозаїки, настільні і друковані гри.

5. Іграшки для рухливих і спортивних ігор.

Призначені для фізичного виховання. Вони дуже різноманітні. Одні спрямовані на зміцнення м'язів руки, передпліччя, розвиток координації рухів (м'ячі, обруч, ракетка,). Інші сприяють розвитку бігу, стрибків, зміцнюють м'язи ніг, тулуба (велосипед, самокат, скакалки та інших.).

6. Театралізовані іграшки.

Це ляльки (театральні персонажі, ляльки - маріонетки), набори сюжетних фігурок для розігрування сценок. До них належать костюми і елементи костюмів, атрибути, елементи декорацій, маски, та інші.

7.Звукові і музичні іграшки.

Їх використовують під час занять, виступах, розвагах, в самостійних іграх. Відрізняються особливостями звучання, святковим оформленням. Це іграшки, що подібні за формою і музичним звучанням музичні інструменти: дитячі балалайки, гітара, гармошка, барабани, дудки, волинки, музичні шкатулки. Також сюжетні іграшки з новим музичним пристроєм - піаніно, рояль, набори дзвіночків, бубонців, ігрові прилади для прослуховування музичних записів. [11]

8.Саморобні іграшки.

Виготовляються дітьми , батьками, вихователями. Потреба таких іграшках виникає у самих видах ігор: для театрів діти майструють фігурки "артистів", елементи декорацій; для сюжетно-рольовою гри – «продукти», «гроші». В основі лежить художня праця, під час якої дитина навчається перетворювати різні матеріали для досягнення поставленої мети.

Образні іграшки становлять групу загальної класифікації іграшок, а їх тематичне різноманіття, вагоме значення і вплив, що стосується розвитку дитини, дозволили розробити поділ за класами і взяти за окремий вид іграшок.

У процесі спілкування з дітьми і дорослими помічають певний взаємозв'язок між характером іграшок, якими грав дитина, і подальшим

розвитком до вибору виду. Умовно їх можна розділити на продуктивні, репродуктивні та іграшки-друзі.

До продуктивних належать іграшки, що дозволяють створити щось «своє», проявити фантазію. Це можуть бути конструктори, творчі набори, ігри розроблені із великою кількістю варіантів дій, стратегічним іграм відповідають солдатики.

До репродуктивних відносяться побутові рольові ігри та іграшки, які відображають дійсність, і навіть збірні моделі і виконання чогось на зразок.

Отже, діти, що надають перевагу продуктивним, творчим іграшкам мають схильність до лідерства, в них добре розвинене мислення, уява й фантазія. Вони вміють знаходити виходи в нестандартних ситуаціях. Це митці, які навіть яєчню можуть готувати особливим способом.

Діти, яким подобаються репродуктивні іграшки, відрізняються кращою адаптацією до соціальних умов. Вони комунікабельні, стабільні, легко вживаються в різні ролі і роблять те, що від них очікують. Менш схильні до рішень складних завдань. Неконфліктні, дотримуються правил і законів.

Також види іграшок поділяються:

- за принципом співвідносними з різними видами ігор: сюжетними, дидактичними, спортивними, іграми-розвагами.

1. Сюжетно-образні іграшки, прообразом яких є одухотворені і неживі об'єкти навколишнього світу, використовуються переважно в сюжетних іграх:

- а) ляльки;
- б) фігурки людей;
- в) фігурки тварин;
- г) предмети ігрового вжитку;
- д) театральні;
- е) святково-карнавальні;
- ж) технічні.

2. Дидактичні іграшки призначені для дидактичних ігор, у змісті або конструкції яких закладені навчальні (розвиваючі) завдання:

- а) власне дидактичні - засновані на принципі самоконтролю;
- б) дидактичні ігри (набори) з правилами - призначені переважно для ігор на столі (поліграфічні та ін);
- в) конструктори і будівельні набори;
- г) гри-головоломки;
- д) музичні іграшки.

3. Спортивні іграшки.

4. Іграшки-забави.

- за ступенем готовності:

- 1. Готові.
- 2. Збірно-розбірні, що складаються з трансформуються частин і деталей.

- 3. Заготівлі й напівфабрикати для іграшок-саморобок.
- 4. Набір різних матеріалів для створення іграшок-саморобок.

- за виглядом застосовуваної сировини:

- 1. Дерев'яні.
- 2. Пластмасові.
- 3. Металеві.
- 4. З тканин, в тому числі набивні іграшки.
- 5. Гумові.
- 6. З паперу і картону.
- 7. З кераміки, порцеляни і фаянсу.
- 8. З деревних матеріалів, пап'є-маше.
- 9. З нових синтетичних матеріалів.

- за величиною:

- 1. Дрібні (розміром від 3 до 10 см).
- 2. Середні (розміром від 10 до 50 см).

3. Великогабаритні (співмірні росту дітей в різні вікові періоди).

- за функціональними властивостями:

1. Прості, без рухомих деталей.

2. З рухливими деталями, механічні (у тому числі з веселими і інерційними механізмами).

3. Гідравлічні.

4. Пневматичні.

5. Магнітні.

6. Електрифіковані (в тому числі електротехнічні, електромеханічні, радіофіковані, на електронній елементній основі).

7. Електронні (на комп'ютерній основі).

8. Набори іграшок (або деталей) - сукупність деталей однієї або декількох іграшок, пов'язаних між собою за призначенням або функціональною ознакою.

10. Ігрові комплекти, об'єднані єдиною темою (завданням).

- за художньо-образним вирішенням:

1. Реалістичні.

2. Умовні.

3. Конструктивні.

2.3. Вимоги , критерії та правила добору іграшок.

Іграшка – це умовне віддображення реального або видуманого предмету; річ, яка спеціально створена для розваг і розвивання дітей у цікавій формі. Дорослі переважно розглядають іграшку як засіб для завава, або як повчальний засіб. У такому баченні немає ціннісних орієнтирів оцінки іграшок, пов'язані зі своїми впливами на ігрову діяльність та психічний розвиток. За даними опитування, у більшості випадків іграшки обираються і купуються спонтанно, зазвичай, через зовнішні, поверхневі ознаки іграшки (привабливості, вартості, бажання вгодити дитині і ін). Така ситуація дуже

негативно віддображається в ролі дитячої гри, а тому й в ефективності розвитку. [3] Відповідно до цього, багато хто з психологів і педагогів сьогодні проводять різні експертизи сучасних іграшок. Ці експертизи базуються на об'єктивних, науково обґрунтованих критеріях оцінки, які розкривають значення іграшок.

Основна вимога вибору іграшки – максимальне сприяння розвиванню різних типів діяльності, в яких найбільш ефективно відбувається формування та розвиток новоутворень кожного вікового періоду, тобто рішення вікових завдань певного періоду. Іграшка як засіб виховання повинна викликати просоціальні дії і за можливості гуманні почуття. Вона має підтримувати дбайливе ставлення до інших, підкреслювати людське, антропоморфний початок в живому й, звісно, у людині у всіх його сутностях. Неприпустимим у іграшці є наявність якості, яка пропагує асоціальні дії і почуття: насильство, жорстокість, агресивність, байдужість, об'єктивне ставлення до живого тощо.[17; 5a]

Головною психологічною вимогою у доборі іграшок є можливість активізації відповідних до віку діяльностей дитини, який забезпечується:

- привабливістю іграшки для дитини, яка створює мотиваційну основу гри;
- повнотою, адекватністю і відкритістю орієнтирів, що створюють розвиваючий потенціал ігрового дії;
- операційними можливостями іграшки, які забезпечують самостійно дію дитини.
- вимоги до іграшок, засновані на принципі «не нашкодити!».

Відповідно до цього принципу іграшки не повинні:

- провокувати дитину на агресивні дії;
- викликати прояв жорстокості стосовно учасників гри;
- наштовхувати на ігрові сюжети, пов'язані з аморальністю і насильством;

- порушувати нездоровий інтерес до сексуальних проблем, які виходять за компетенцію дитинства.

У основі нових критеріїв оцінки дитячих ігор й іграшок лежать цінні виховні та психологічні риси іграшки.

Існує два типи критеріїв оцінки ігор й іграшок.

Перша група пов'язана з безпекою дитини, захистом від негативних впливів іграшки, здоров'ям та емоційним добробутом. Ці критерії застосовуються якщо іграшка:

- провокує дитину на агресивні дії; викликає в неї прояв жорстокості стосовно учасників гри, чи роль в якій вона виступає і відіграє з партнерами (однолітками, дорослими) чи сама сюжетна іграшка;
- провокує на аморальність та насильство; викликає нездоровий інтерес до сексуальних проблем, що виходить далеко за межі вікової компетенції дитини;
- викликає в дитини зневажливе ставлення до расових особливостей чи фізичних вад інших людей.

Такі критерії відбору іграшок важливі у розвитку мотиваційної і потрібної сфери дитини, тобто розвитку особистості.

Друга група пов'язана з якостями іграшки, спрямованими на забезпечення розвитку інтелектуальних, моторних, сенсорних здібностей дитини:

- поліфункціональність (сприяє розвитку творчості дітей);
- можливість застосування іграшки у спільній діяльності;
- дидактичні властивості іграшки (необхідні для інтелектуального розвитку дітей, збагачення їх знаннями);
- естетична цінність (приналежність іграшки до виробів художніх промислів, що допомагають дітям розкрити світ мистецтва, опанувати художнім сприйняттям, розвивати здібності).

Висновки до другого розділу

1. Іграшка відіграє важливу роль у житті дітей. Вона впливає на психічний і фізичний розвиток, створює умови для стабільного стимулу активності дітей. Гра з іграшками пов'язана з формуванням інтелектуальних, творчих, фізичних та іншого роду здібностей. Завдяки іграшкам освоюються основні життєві закони, правила, цінності, адже граючись дитини зазвичай моделює ситуації, які пов'язані з дійсністю.
2. Класифікація іграшок базується на врахуванні віку дитини, їхнього використання залежного до виду гри та тематики. На сьогоднішній день існує багато видів іграшок. Розрізняють сюжетні, технічні, дидактичні, спортивні, театралізовані, музичні та саморобні іграшки.
3. Головною критерією у виборі іграшки є ефективність розвитку різних типів діяльності та формування новоутворень певного вікового періоду – рішення вікових завдань конкретного періоду. Щодо психологічних вимог у доборі іграшки, то вона повинна викликати гуманні почуття, любов і хороше ставлення до інших та природи, створювати інтерес до предметів чи явищ, тощо.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОМІНЮЮЧОГО ПІЗНАВАЛЬНОГО ЧИ ІГРОВОГО МОТИВУ ДИТИНИ

3.1. Аналіз і інтерпретація дослідження.

Ми провели дослідження серед дітей міста Тернополя. Вік піддослідних 3 роки . У дослідженні брали участь 10 дітей.

Метою нашого дослідження було обрано вивчення особливостей ігрової діяльності дитини раннього віку.

Об'єктом дослідження сфера ігрової діяльності дитини.

Предметом нашого дослідження є вибір дитини між грою і іграшкою, залежно від її домінуючого мотиву.

У ході експериментальної роботи ми поставили перед собою такі завдання:

- 1) підібрати діагностичну методику
- 2) провести діагностику
- 3) обробити отримані результати

Під час проведення дослідження ми використали методику з визначення домінування пізнавального чи ігрового мотиву дитини (за Н.Гуткіною).

Методика з визначення домінування пізнавального чи ігрового мотиву дитини .

Дитину запрошують до кімнати, де на столиках виставлені звичайні, не надто привабливі іграшки, і пропонують йому протягом хвилини розглянути їх. Потім експериментатор кличе його до себе і пропонує послухати казку. Дитині читають цікаву (для його віку) казку, яку він раніше не чув. На найцікавішому місці читання переривається, і експериментатор запитує випробуваного, що йому в даний момент більше хочеться: пограти з виставленими на стіл іграшками чи дослухати казку до кінця.

Тестовий матеріал .[див. додаток 1].

Діти з вираженим пізнавальним інтересом зазвичай воліють дослухати казку. Діти зі слабкою пізнавальною потребою воліють пограти. Але гра їх, як правило, носить маніпулятивний характер: то за одне візьмуться, то за інше.[5; 24a]

Аналізуючи отримані результати, можна зробити висновок: у 4 дітей переважає ігровий мотив, а у 6 – пізнавальний. Тобто за даною методикою домінуючий пізнавальний мотив лише у 40%, а ігровий у 60% дітей.

Згідно з даними у ранньому віці домінуючим є ігровий мотив дитини, що свідчить про її вибір на користь іграшок ,як засіб розвитку в цьому віці.

3.2. Психолого-педагогічні рекомендації батькам щодо вибору іграшок.

У вихованні дітей існує одна з найбільш радісних нагород для батьків – це спостерігати, як дитина росте і розвивається, а іграшки можуть стати захоплюючою частиною цієї подорожі. Відповідно, найкращими будуть ті іграшки, які обирались обдумано і ретельно, тому що вони мають здатність сприяти життєво необхідним навичкам розвитку вашого малюка в таких сферах, як творче мислення, мова і грамотність, математика, рішення завдань і соціально-емоційний розвиток. Як показують результати досліджень – прикладні, інтерактивні іграшки підвищують когнітивні навички дитини, які сприяють подальшій успішності в школі.[18]

Але з такою кількістю різних варіантів виникає питання: «Які ж іграшки обрати для розвитку власної дитини, щоб вона ними зацікавилась і полюбила?». Проте не обов'язково бути експертом у цій сфері аби знайти відповідь на це питання. Ось декілька простих рекомендацій, які допоможуть при виборі іграшок для дитини:

- **Виберіть іграшку відповідно до інтересів і здібностей дитини.**

Перед тим як іграшка зможе зробити свій вагомий внесок у розвиток вашої дитини, повинен з'явитися інтерес до неї та виникнути жваве бажання

погратися нею. Якщо ваш малюк захоплений динозаврами, шукайте ігри та іграшки, які орієнтовані на доісторичний період. А якщо вашому малюку подобається майструвати, підберіть іграшкові інструменти і при цьому допоможіть йому й похваліть за виконану роботу. Крім того, при виборі доцільної іграшки варто врахувати її відповідність віку вашої дитини. Іграшка повинна вирізнятись складністю для привабливості, бути, захоплюючою, приносити задоволення, але при цьому не досить складною, аби засмутити або роздратувати вашу дитину, тому що через це в неї може пропасти бажання з нею гратись.

Підбирайте іграшки з відкритою комплектацією, що дозволяють гратись з ними в різний спосіб.

Кубики, іграшки будівельної та архітектурної сфери, матеріали декоративно-прикладного мистецтва називають іграшками з відкритою комплектацією. Такі речі є відмінним і довгостроковим надбанням, так як у грі можуть використовуватися знову і знову і при цьому кожен в інший спосіб.. Ці іграшки в прямому значення можуть рости разом з вашою дитиною. Ще однією великою перевагою подібних іграшок є те, що багато з них підтримують інноваційний підхід до навчання дітей природничим наукам, технологіям, інженерної справи та математики (наука, технологія, інженерія, математика), роблячи це веселим і альтернативним способом. Діти можуть використовувати їх для власних винаходів і будувати свої архітектурні творіння, при цьому ще й вивчати процес проектування.

- **Надавайте перевагу іграшкам, які розвивають уяву і забезпечують можливість інсценувати гру.**

Інсценована гра – це чудовий спосіб розвинути креативність і водночас покращити мовні навички та грамотність. Під час участі в грі «буцімто», вони вимовляють нові слова, приймають на себе різні образи і діють у нових для себе ситуаціях. Наприклад, граючи дитячим кухонним посудом, вони

уявляють себе кухарем, який готує дома або ж у ресторані. Коли вони використовують іграшкову касу та іграшкові гроші, то програють ситуацію що знаходяться в магазині, забезпечуючи цим собі кілька годин веселощів. Дитячі будівельні кубики та іграшкові тваринки, машинки або інші подібні іграшки можуть надихнути дитину до побудови мініатюри зоопарку або цілого міста.

- **Шукайте іграшки, які розвивають навички спілкування та гри у команді.**

Іграшки, які залучають до співпраці, мають важливе значення для розвитку соціальних навичок у дитини в ранньому віці. Доцільним вибором у такому випадку будуть настільні ігри, але якщо ви обирете набір юного дослідника, пазли та іграшки з будівельної серії теж відмінно підійдуть. Вони навчають дітей ділитись з ближніми, грати за правилами та йти на компроміс. Для дітей старшого віку вони навчають діяти злагоджено та вирішувати проблемні завдання у командній роботі.

У вашому списку повинні бути іграшки, які допомагають вивчати реальний світ.

Іграшки, які спонукають дітей досліджувати навколишній світ, можуть створити природну цікавість і допитливість, а також стимулювати бажання до навчання. Набір із біноклем, мікроскопом або з іншою цікавою технікою забезпечить цілі години нових відкриттів, мотивуючи дітей захоплено цікавитися різними питаннями «як?» і «чому?». Їх питання будуть дуже цінними, оскільки ви зможете разом знайти на них відповіді, читаючи книги і енциклопедії. Різних наборів юних дослідників та наукових іграшок існує велика кількість. В кінцевому результаті ваш вклад зможе розкрити в дитини інтелектуальний потенціал, що розкриє в ній маленького вченого.

- **Настільні ігри для відповідного віку, які розвиватимуть математичні та мовні навички теж потрібні вашій дитині.**

Відповідно до досліджень виявлено, що настільні ігри здатні поліпшити математичні навички. Для дітей молодшого віку така гра надає ідеальну

можливість набути навичок арифметики, наприклад, у міру просування фішкою ігровим полем. При ігровій діяльності, вони також дізнаються про те, як розробити стратегію, яка допоможе їм потім як у математиці, так і в набутті когнітивних навичок. Є також безліч настільних ігор, які сприяють розвитку навичок читання.

Хороші розвиваючі іграшки – це ті, які захоплюють увагу дітей та утримують її. Незалежно від того, які іграшки ви виберете, найпрекрасніше, що ви можете зробити – це отримати задоволення від участі в грі. Щодня виділяйте частину часу та приєднуйтесь до своєї дитини під час ігор, щоб допомогти їй у навчанні та стати ближче один до одного.

Пам'ятайте, що ви знаєте свою дитину краще за всіх, і це робить вас неймовірно значущою людиною під час вибору, ви здатні краще за інших зрозуміти і відчувати, які ж з іграшок забезпечать найкращий результат для росту і розвитку вашого малюка.

Висновки до третього розділу

1. У ранньому віці серед пізнавального і ігрового мотиву дитини домінуючим є ігровий. Це свідчить про її вибір на користь іграшок, як засобу пізнання світу та розвитку в цьому віці.
2. Щоб обрати хорошу іграшку для власної дитини варто дотримуватись таких рекомендацій:
 - іграшка повинна відповідати інтересам і здібностям дитини;
 - потрібно обирати іграшки з відкритою комплектацією, з якими можна гратись в різний спосіб;
 - хорошими є іграшки, що розвивають уяву та підходять для інсценування гри;
 - підбирайте іграшку, яка розвиває навички спілкування і командну гру;
 - цікавими будуть для дитини й іграшки, за допомогою яких вона вивчатиме реальний світ;
 - перевагу мають настільні ігри, що розвивають математичні і мовні навички.

ВИСНОВКИ

Отже, на основі проаналізованого матеріалу ми зробили висновки про те, що для раннього віку характерними життєвими надбаннями дитини є : вміння ходити, діяти через предметну діяльність та використання мовлення. За допомогою вільного пересування дитина може самостійно взаємодіяти з навколишнім світом.

Відповідно до цього вона орієнтується у просторі, пізнаючи все що її оточує.

Предметно- маніпулятивна діяльність у ранньому віці є найбільш продуктивною до кунця одного року дитини. Спілкування з дорослими відбувається через спільну діяльність, стосунки між ними опосередковані предметом, предметними діями. У дитини формується предметне ставлення до дійсності, яку вона розуміє як сукупність предметів з певним призначенням і функціями. Тому провідною діяльністю цього періоду є предметно-маніпулятивна гра.

Щодо різновидів іграшок є різні види , але найбільш поширена класифікація – відповідність використання іграшок та виду ігор.

Дитяча іграшка презентується в усій її красі й багатофункціональності. Її потрібно підбирати планомірно, згідно з особливостями дітей конкретного віку. Іграшку класифікують за розвитком різних видів ігор, які спрямовані на задоволення потреб й інтересів дітей разом із цим спонукають їх до гри в колективі. Правильний вибір іграшки сприяє хорошему вихованню дітей (фізичне, розумове, моральне та естетичне виховання).

Підбір іграшок базується на вікових закономірностей розвитку ігрової діяльності дітей. Якщо знати процес розвитку ігрової діяльності та врахувати індивідуальні особливості розвитку дитини і виховні завдання, то можна добирати іграшки для своєчасного формування і вдосконалення психічних процесів, розвитку здібностей, формування різних видів діяльності і тим самим сприяти розвитку малюка чи дошкільника. При цьому іграшки

повинні дещо випереджати за своїми функціональними можливостями досягнутий дитиною рівень розвитку. Як засіб виховання вона повинна бути системною (серії, набори, комплекти іграшок для дітей різного віку), всебічною (усіх необхідних для всебічного розвитку видів), функціональною (враховувати вікові зміни у діяльності дитини), динамічною (рухливість частин, дієвість механізмів тощо).

Підводячи підсумки проведених досліджень можна стверджувати, що мета, поставлена в роботі, досягнута. Було розкрито психологічні особливості вибору іграшок і їх вплив на розвиток дітей раннього віку. За результатами експериментального дослідження, можна сказати, що у цьому віковому періоді домінуючим є ігровий мотив дитини.

Отже, висунута гіпотеза дослідження підтвердилась. В розвитку дитини раннього віку переважає ігровий мотив, тому батькам потрібно враховувати психологічні особливості і рекомендації щодо вибору іграшок для оптимального розвитку дітей раннього віку, що всебічно розвиватимуть їхні здібності і навички, які сформують успішність в різних видах діяльностях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абраменкова В. Обережно: Антиіграшка! Батькам про ігри та іграшки / Дошкільне виховання, № 4, 2005. – 98-108 с.
2. Батурина Є. Іграшки в сім'ї / Дошкільне виховання, 1994, № 9. – 82-85 с.
3. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / А. П. Бурова. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 256 с.
4. Васильєва О. К. Образна іграшка у творчих іграх дошкільнят. – СПб.: Дитинство-Прес, 2003. – 144 с.
5. Венгер Л.А., Мухіна В.С. Психологія. – М.: Просвітництво, 1988. – 336 с.
- 5а. Гірняк А. Психоекологічний потенціал розвивального підручника / Андрій Гірняк // Психологія і суспільство. – 2003. – № 4. – С. 128-136.
6. Дарвіш О.Б. Вікова психологія/Под ред. В.Є. Ключко. – М.: Видавництво ВЛАДОС-ПРЕС, 2003. – 264 с.
7. Дошкільна педагогіка. Практикум : навч. посіб. / Т. І. Поніманська, І. М. Дичківська. – К.: Слово, 2004. – 352 с.
8. Дитяча психологія : Павелків Р. В., Цигипало О. П. : навч. посіб. - К. : Академвидав, 2008. – 432 с.
9. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 424 с.
10. Дьяченко, О. М. Психическое развитие дошкольников / О. М. Дьяченко, Т. В. Лаврентьева. – М. : Педагогика, 1984. – 128 с.
11. Ельконін Д. Б. Дитяча психологія: навчальний посібник /Д. Б. Ельконін. - 4-е видання. - Москва: Академія, 2007. 384 с.
12. Запорожец А.В., Эльконин Д. Б. Возрастная и педагогическая психология . — М. : Изд- во Моск. ун-та, 1992. — 272 с.
13. Зворигіна В.Є. Про іграшки для дітей третього року життя. / Дошкільне виховання, № 8, 1986. –С.57 - 60.
14. Калиниченко А.В., Микляєва Ю.В. Розвиток ігрової діяльності дошкільнят: Методичний посібник. – М.: Айрис-пресс, 2004. – 112 с.

15. Канаєва Г.Р. Виховання добрих почуттів через гру з лялькою. / Дошкільне виховання, № 1, 1990. –С.13-15.
16. Косаковська Е.А. Іграшка у житті дитини. – М.: Просвітництво, 1980. – 64с.
17. Кураєв Г. А. Вікова психологія / Г. А. Кураєв, Є. М. Пожарська. – Ростов-на-Дону, 2002. – 146 с.
18. Лінькова Н.П. Ігри, іграшки та виховання здібностей. - М.: Просвітництво, 1999. –С. 7-34.
19. Мухіна В.С. Вікова психологія: феноменологія розвитку, дитинство, отрочтво. – М.: Видавничий центр Академія, 2000. – 456 с.
20. Мухіна В. С. Іграшка як засіб психічного розвитку дитини / Питання психології, 1998, № 2. –С. 123-128.
21. Павлова Л.В. Які іграшки воліють малюки / Дошкільне виховання, 1997, № 12. – С. 86-89.
22. Популярна психологія для батьків. Під ред.Бодалева А.А. - М.: Педагогіка, 1988. –256 с.
23. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
24. Урунтаєва Г.А. Дитяча психологія. – М.: Академія, 2006. – 386 с.
- 24а. Фурман А.В. Проектування змісту і структури електронного навчально-книжкового комплексу для учнів початкової школи / Анатолій Васильович Фурман, Андрій Несторович Гірняк, Галина Степанівна Гірняк, Тамара Козлова // Вітакультурний млин. – 2014. – Модуль 16. – С. 29-39.
- 25.Чепка О. В. Психолого-педагогічні засади ігрової діяльності : навч. посіб. / Чепка О. В. – Умань: РВЦ “Софія”, 2008. – 132 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

КАЗКА

Чому зайці взимку білі шубки носять?

Зустрілися якось в лісі Мороз і заєць. Мороз почав хвалитись:

- Я найсильніший у лісі. Будь-кого здолаю, заморожу, на бурульку перетворю.

- Не хвалися, Мороз Васильович, не подолаєш! - Говорить заєць.

- Ні, здолаю!

- Ні, не здолаєш! - Стоїть на своєму заєць.

Сперечалися вони, сперечалися, і надумав Мороз заморозити зайця. І каже:

- Давай, заєць, об заклад битися, що я тебе переможу.

- Давай, - погодився заєць. (Тут читання переривається.) Взявся тут Мороз зайця морозити. Холоднечу напустив, крижаним вітром закружляв. А заєць щодуху бігати да скакати почав. На бігу то не холодно. А то катається по снігу і співає:

Князю тепло,

Князю жарко!

Гріє, горить – Сонечко яскраво!

Втомлюватися став Мороз, думає: «До чого ж міцний заєць!» А сам ще сильніше лютує, такого холоду напустив, що кора на деревах лопається, а пні тріщать.